

A JERUZSÁLEMI SZENT JÁNOS LOVAGREND REGULÁJA¹⁸

Bonifác püspök,¹⁹ Isten szolgáinak szolgája, kedvelt fiainak, a jeruzsálemi Szt. János Ispotály²⁰ Mesterének és testvéreinek üdvölet és apostoli jókívánság. A legfelsőbb kegyesség rendelése folytán a magasságos apostoli trónusra jutva körültekintően mérlegeltük, hogy megvetvén a világ csábítását – ami csalogatón csúfot űzhet veletek –, ragaszkodtatok Istennek tett fogadalmatokhoz; és ezért kiállni nem átallogtatok. Ha pedig tekintetbe vesszük, hogy mindeddig teljes buzgalmat és mély tiszteletet tanúsítottatok irántunk,²¹ valamint a római Anyaszentegyház iránt, és mindennek tanúsításában most sem lankadtok. Méltónak tartjuk és ésszerűnek itéljük tehát, hogy benneteket és Ispotályotokat fokozott jóindulattal illessük, és kéréseteket, amennyire csak Isten segedelme engedi, a meghallgatás kegyére bocsátottuk.

Akkon városának eleste után²² elénk terjesztett kérésetek magában foglalta az Ispotály egykori Custosának, a néhai Raymund testvérnek – aki a fent említett Regulát összeállította – ólompecsétes apostoli oklevelét, amely a Regulát világosan magába foglalja – miként az állítjátok – hogy tudniillik ekként alkalmaztátok. Miért is a fentemlített Regulát a nagyobb biztonság okáért saját pecsétünk alatt újból kiadni méltóztatunk. Így hát Reátok és Ispotályotok boldog és nyugodt állapotára atyai jóindulatunkat kiterjesztjük, a kegyességek javasolta javításokkal helyreigazítva e Regulát biztos ismerettel és különös kegygyel megerősítjük és megújítjuk. Maga a mondott oklevél a következőket tartalmazza:

Isten nevében, Ámen. Én Raymund, Krisztus szegényeinek szolgája és a jeruzsálemi Ispotály Custosa, káptalanunk klerikusainak és laikus testvérei egészének elhatározásából az alábbi rendelkezések betartását rendelem el az Ispotály házában.

¹⁸ A felhasznált kéziratban sem cím, sem fejezetszámozás nem szerepel, de a szöveg láthatóan tagolva van a fejezetkezdő betűk díszítésével.

¹⁹ VIII. Bonifác pápa (1294–1303), a gregoriánus esznmék utolsó képviselője. Több ízben támogatta a Johannita Rendet, mert bennük látta a török elleni harc legfőbb erejét.

²⁰ A rend első, s egyben 1187-ig központi rendháza. Bár 1229–1244 között Jeruzsálembe újra visszatérhettek a keresztények, s a johanniták vissza is szerezték birtokaikat, a központot azonban nem telepítették vissza Akkonból.

²¹ A fordítás alapjául szolgáló szövegkiadásban e helyen „vos” áll, amely feltehetően téves olvasat, ugyanis a – formulaszerű – szöveg értelme „nos” személyes névmást kíván.

²² Akkon, többhónapos ostrom után, 1291. május 18-án esett el.

[1.] Elsőként elrendelem, hogy minden – a szegények szolgálatára belépő – testvér Isten segedelmével tartsa meg ama három dolgot, amit megfogadott, nevezetesen: a szüzességet, az engedelmisséget – bármi legyen is, amit Mesterük parancsol –, valamint a vagyontalan életet, minthogy ez a három dolog az, amit Isten tőlük számon fog majd kérni a végső elszámoláskor.²³

[2.] Valamint ne kérjenek többet a nekik járóból: csak kenyeret, vizet és ruházatot, amit megígérték nekik. És öltözetük legyen alázatos, mivel a mi Urunk szegényei, akik szolgálának valljuk magunkat, díztelenül és szegényesen járnak. És rút dolog lenne a szolga részéről, hogy gőgös legyen, miglen az ő Ura alázatos.

[3.] Elrendeltük, hogy templomban lévén megjelenésük tiszteletreméltó, társalgásuk pedig illendő legyen; [továbbá] hogy a klerikusok az oltárnál fehér ruhában szolgáljanak a presbiternek; [továbbá] hogy a diakónus vagy az aldiakónus, vagy ha szükséges, más klerikusok végezzék ugyanezt a szolgálatot; és hogy a templomban, éjjel-nappal világosság legyen; és a gyengélkedők látogatására a presbiter fehér ruhát öltson, az Úr testét jámboran hordozza; diakónus járjon előtte, vagy aldiakónus vagy legalább egy szolgáló vigyen gyertyával gyújtott lámpást és szentelt vízbe mártott szivacsot.

[4.] Továbbá: amidőn a testvérek városokon és várakon mennek által, ne egyedül tegyék, hanem kettesével vagy hármassával, de ne azokkal, akikkel akarnak, hanem azokkal menjenek, akiket a Mester erre kijelöl. És valahányszor mennek – bárhová legyen is –, jártukban egyszerre tartsanak pihenőt; se öltözékükben, se tevékenységükben ne legyen semmi megütközést keltő, csak azt tegyék, ami jámborságukhoz illik. Amikor pedig asszonynéppel találkoznak akár házukban,²⁴ vagy a templomban, vagy bárhol, szemérmességüket őrizzék meg, és a nők a testvéreknek sem fejét, sem lábát ne mossák, és ágyukat se vessék meg. Isten, aki a szentekben lakozik, ekképpen őrizze meg őket, Ámen.

[5.] És amikor a testvérek közül, a klerikusok és a laikusok soraiból való igen ájtatos személyek a szent rászorultak alamizsnájának összegyűjtésekor szállást keresnek, a templomhoz, vagy valamely tekintélyes személyhez forduljanak, de tőle csak szívésségből kérjenek élelmet, és semmi másra ne költsenek. Ha pedig nem találnak senkit, aki adna nekik, úgy mindössze annyi élelmet vásároljanak mértéklettel, ami megélhetésükhöz elegendő.

[6.] Az adományok előteremtésében se földet, se zálogot ne fogadjanak el, hanem Mesterüknek levélben jelentsék; a mester pedig levelével az Ispotályhoz

küldje át a szegényeknek; és minden *Obedientiában*, a kenyérből, a borból és minden egyéb táplálékból harmadrészt vegyen a Mester; és ha valaminek bővében volna, akkor abból, amiből több van, tegye az adományhoz, és küldje levelével Jeruzsálem szegényeinek.

[7.] Egyetlen *Obedientiából* se menjen senki a testvérek közül prédikálni vagy *collectat* gyűjteni, egyedül csak azok, akiket a Mester vagy az egyház káptalanja erre kijelöl. És ha maguk a testvérek, akik kimennek *collectat* gyűjteni, bármelyik *Obedientiába* is érkeznek, fogadtassanak be; és csak annyi ételmezt fogadjanak el, amennyit a testvérek egymás között meg tudnak osztani. Más követelésük e tekintetben ne legyen.

[8.] Továbbá, vallásgyakorlás során teljesen megtiltjuk, hogy mostantól kezdve silány rongyokat, vagy durva gyapjút öltsenek magukra. Csak kétszer egyenek egy nap; szerdán és szombaton, illetve a Húsvét előtti kilencedik vasárnaptól kezdődően²⁵ ne egyenek húst, kivéve a gyengéket és betegekét; és soha ne aludjanak pőrén, hanem len- vagy gyapjúingben, vagy bármilyen más öltözkében.²⁷

[9.] Ha bármely testvér, – Bár soha meg ne történjen! – valamely kísértéstől hajtva a hús vétségébe esnék, ha titkon vétkezik, titkon bánja meg, és gyakoroljon bűnbánatot; ha pedig tetten érik vagy vétke nyilvánosságra kerül, úgy abban a faluban, ahol azt elkövette, a vasárnapi mise után, amikor a nép a templomból jön, mindenki szeme láttára vezessék elő, és Mestere vagy ama testvérei, akiknek a Mester ezt meghagyja, hogy kiméletlenül korbácsolják vagy vesszőzzék meg, és üzzék ki mindennemű közösségünkéből; ha pedig ezek után Isten az ő szívét mégis megvilágosítaná, visszatérhet a szegények házába, ha magát bűnösnek, vétkesnek és Isten törvényeit megszegőnek vallja, és ígéretet tesz javulására, úgy fogadtassék vissza; és gyakoroljon méltó bűnbánatot, valamint egy egész éven át külső helyen, magányosan tartózkodjék,²⁸ és ezalatt a testvérek figyeljék igyekezetét, s ennek alapján pedig úgy tegyenek, ahogyan jobbnak látják.²⁹

²⁵ A liturgikus évben ez a Septuagesima.

²⁶ A gyengék és betegek jobb ellátást kaptak; külön refektórium állt a rendelkezésükre, illetve a bővebb kínálatból még válogathattak is.

²⁷ Már a belépés pillanatában szabályozták a lovagok, szolgálótestvérek öltözetét. Ez nemcsak a – XIII. század második felétől már nyolcágú – keresztel díszített köpenyt foglalta magába, hanem a fentemlített éjszakai öltözetet is. A megfelelő ellátás biztosítása a *drapier* feladata volt, aki később már pénzt juttatott a lovagoknak, hogy maguk gondoskodhassanak ruházatukról.

²⁸ A közösségből, s így a közös helyiségekből zárták ki a vétkest, de a rendházon belül maradhatott.

²⁹ Az ítélkezés egyik fajtája (*esgarts*), amikor a testvérek egyikőjük felől döntöttek, feltehetően precedensek alapján.

[10.] Ha pedig egy testvér vitatkozik testvérel és a ház ügyintézője kiabálást tapasztal, legyen a büntetés a következő: 7 napon át böjtöljön, szerdán és pénteken kenyéren és vízen; és a puszta földön, asztal és kendő nélkül egyék.³⁰ Ha valaki verekszik, úgy 40 napon át; ha pedig az Ispotályból vagy Mesterétől – akire saját akarattal bízta magát –, az ő engedelmé nélkül eltávozik, majd mégis visszatér, úgy 40 napon át a földről egyék, böjtöljön, szerdán és pénteken kenyéren és vízen, és ugyanannyi ideig tartózkodjék külső helyen, magányosan,³¹ mint amennyi ideig távol volt;³² hacsak nem olyan hosszú volt ez az idő, hogy a káptalannak mérsékelnie kell.

[11.] És az asztalnál, ahogy az Apostol mondja, mindenki csendben egye kenyérét,³³ és a kompletorium³⁴ után ne igyék. És a testvérek lefekvés után is tartsanak csendet.³⁵

[12.] És ha valamely testvér rossz magaviseletet tanúsítana, és Mestere vagy más testvérei kétszer vagy háromszor figyelmeztették és megintették, de – az ördögtől megkísértve – nem akar megjavulni és engedelmeskedni, küldjék el hozzánk gyalogszerrel a vétket tartalmazó oklevéllel; ám eladdig különleges bánásmódban részesüljön, hogy hozzánk el tudjon jönni; és mi őt meg fogjuk javítani; és senki ne fenytse a reá bízott szolgálókat ütleggel valamely rossz cselekedet miatt, hanem³⁶ azok a ház Mestere és a testvérek színe előtt részesüljenek büntetésben, hogy a ház igazságossága így csorbitatlan maradjon.

[13.] Ha valamely, tulajdonáról már lemondott testvér halálakor is vagyonnal rendelkezne, ámde ezt Mestere előtt titkolta volna, de utóbb mégis kiderül, akkor ezt a pénzt kössék a nyaka köré, s pőrén vezessék végig a jeruzsálemi Ispotályon

³⁰ Ez a *septaine*.

³¹ Ez a *quarantaine*.

³² Itt kifejezetten a konventen kívül lévő helyről van szó, és olyan esetről, amikor a johannita szerzetes nem valamely kötelezettség teljesítése végett, hanem engedély nélkül hagyta el az Ispotályt.

³³ Lásd Pál apostol levelét: 2 Thess 3,12. Érdekes, hogy Bonifác 1295-ben a Rend saját kérésére megengedte a johannitáknak, hogy az étkezés alatti kötelező hallgatást halálos bűn terhe nélkül megszegjék. Valószínűleg ez is az újrakezdesnek – az alapszabályzat megerősítése által – elvi alapokra helyezésével magyarázható.

³⁴ Az utolsó szerzetesi imaóra, közvetlenül lefekvés előtt.

³⁵ Szintén érdekes e részlet felelevenítése, hiszen a különböző szabályozások tanúsága szerint már a korai időszakban sem közös hálóhelyiségben aludtak, s a későbbiekben fokozatosan nőtt a komfort és a privát szféra a Rend konventjeiben. (pl. a külön történő étkezés)

³⁶ Az enyhébb ítéletek kivételével még a rendház előljárója sem hozhatott egyedül ítéletet, csakis a rendházzal vagy a generális káptalannal egyetértésben.

vagy bármely más házon át, ahol tartózkodott,³⁷ és valamely testvére szigorúan korbácsolja meg a ház többi testvére jelenlétében, és 40 napig vezekeljen, szerdán és pénteken kenyéren és vizen böjtölve.

[14.] Sőt, ami szükséges mindnyájatoknak, elrendeljük és megparancsoljuk, hogy minden testvérről, aki bármely *Obedientiában* meghal, azaz minden testeknek útjára lép, 30 napon át énekeljen érte a Szentmisén;³⁸ az elsőt minden egyes testvér, aki eljön, hozzon gyertyát és egy ércpénzt. Azokat a pénzeket pedig, bárkié legyenek is, juttassák a szegényeknek; és ha a presbiter, aki a misét éneklé, nem a Házból való, az *Obedientiában* ezekben a napokban gondoskodásban részesüljön,³⁹ és a szertartás végeztén a Mester tanúsítson jótékonytságot, és az elhalt testvér minden ruhája adassék a szegényeknek; a paptestvérek pedig – akik a miséket az ő lelkéért végezték – az imákat ajánlják a mi Urunk Jézus Krisztusnak, és minden egyes klerikus énekeljen egy zsoltárt, a laikusok⁴⁰ pedig mondjanak 150 Miatyánkot. És minden más bűnről, esetről, hangoskodásról ítéljenek a káptalanban, és az ítéletet legyen igazságos.

[15.] Mindezeket, amiket fentebb mondottunk, a Mindenható Isten, Szűz Mária, Szent János⁴¹ és a szegények nevében elrendeljük, és rendszabályba foglaljuk, hogy ezeket mindenki a legnagyobb buzgalommal tartsa meg.

[16.] És ha abba az *Obedientiába*, ahol azt a Mester és az Ispóty megengedi, hogy midőn oda beteg érkezik, így fogadják: először vallja meg bűnét a szerzetes presbiternek, majd gyóntassák meg, s ezután vitessék ágyba, és ott – mintha úr volna – minden nap, mielőtt a testvérek reggelizni mennének, szeretetteljesen

³⁷ Sajnálatosan a paragrafusból egy fontos rész hiányzik, azaz kimaradt néhány sor, ami nélkül a passzus értelmetlen. A hiányzó rész azonban beilleszthető az Aarau-i verzióból: „és ha ez életében nem jutott a mester tudomására, akkor ne végezzenek érte officiumot, s ássák el úgy, mint a kiátkozottakat; ha pedig még életében kiderül, hogy vagyonnal rendelkezik, akkor...” (King 1934 p.24.)

³⁸ Később ez az „egyenlőség” meg bomlott, s a nagymester, illetve a prior tiszteletére külön részeket iktattak be a liturgiájukba.

³⁹ Újabb jele, hogy a Rend szűkében lehetett a klerikusoknak, de természetesen a megerősítés idején már ez sem feltétlenül volt valós probléma.

⁴⁰ E ponton eltérés mutatkozik J. Riley-Smith és K. V. Sinclair felosztása között, mert míg az előbbi szerint a rendtagok által alkotott rétegek differenciálódása csak a XIII. század elején veszi kezdetét, addig az utóbbi kutató szerint Raymund de Puy a Regula ezen fejezetében már a Rend hármas tagolódására utal. (Riley-Smith 1967 p.237, illetve Sinclair 1984 p.41.)

⁴¹ Feltehetően nem Alamizsnás, hanem Keresztelő Szt. Jánosról van szó. A szakirodalom egyre határozottabban foglal állást Keresztelő Szt. János patrónus volta mellett, mivel egyetlen korabeli forrás sem említi Alamizsnás Szt. Jánost ilyen szerepkörben, mindazonáltal, a kérdés mindmáig megválaszolatlan. (A kérdéshez lásd: Riley-Smith 1967 pp.44–45., Sinclair 1984 p.xiii., Zombori 1988 p.55., Sire 1994 p.7.)

gondoskodjanak róla a ház lehetőségei szerint, és vasárnaponként mindnyájan ebben a házbán egy episztolát és egy evangéliumot énekeljenek, és a körmenet alatt pedig szenteltvízzel hintessék meg.⁴²

Ha pedig a testvérek bármelyike, aki különböző területeken *Obedientiakkal* rendelkezik, lázadás céljából valamely világi személyhez fordulna, és a szegények pénzét annak átadná, hogy Mestere ellen hatalomra törjön, úgy a testvérek minden közösségéből zárassék ki.⁴³

[17.] Ha két, vagy annál több testvér együtt lesz, és bármelyikük könnyelműn vagy rosszul viseli magát, a másik testvér nem köteles őt a priornak beárulni, hanem először ő maga dorgálja meg, és ha nem akarná megdorgálni, úgy vigyen magával két vagy három testvért az ő dorgolására.⁴⁴ És ha megjavulna, örvendezzenek, ha pedig nem akarna megjavulni, úgy bűnét leírva, titkon küldjék meg Mesterének, és annak alapján a Mester és a káptalan ítélje meg, hogy mi történjék.

[18.] És egyetlen testvér se vádolja a másikat, hacsak megfelelően nem tud bizonyítani; ha ennek ellenére mégis vádol, úgy ne legyen többé testvér.⁴⁵

[19.] Továbbá valamennyi *Obedientia* minden egyes testvére, aki most és mostantól kezdve magát Istennek és a Jeruzsálemi Szent Ispotálynak ajánlja, Isten és a Szent Kereszt⁴⁶ tiszteletére hordjon keresztet a mellén, valamint csuháján és köpenyén egyaránt, hogy Isten megőrizzen mindnyájunkat zászlóval, hittel, munkával és kötelességgel; az ördög hatalmától pedig most és a eljövendő századokban, testben és lélekben egyaránt megvédjen, minden keresztényi jótéteményünkkel. Ámen.⁴⁷

Tehát egyetlen ember se merészelje kiegészítésünk, megerősítésünk és megújításunk oklevelét kisebbíteni, vagy vakmerőn ellenezni. Ha pedig valaki ezt merésznél, tudja meg, hogy a mindenható Isten, és az ő szent Apostolai közül Péter és Pál bosszúja fogja utolérni. Kelt Lateránban, főpapságunk hatodik esztendejében [1300.], április havának 7. napján.

⁴² Feltehetően a ház értendő, de a latin szöveg nem zárja ki, hogy mindezt a befogadott betegre vonatkoztassuk.

⁴³ Az esküszegés mellett igen súlyos bűnnek számított az is, ha valamely testvér világiakkal szövetkezve mestere ellen lázadt és annak helyét akarta bitorolni.

⁴⁴ Önhatalmúlag még az előjárók sem bíraskodhattak.

⁴⁵ A vádlás, illetve a büntetés módjait lásd a *Bevezetésben*.

⁴⁶ Itt még nem a nyolcágú keresztről van szó, ugyanis az csak a XIII. század elején, Garin de Montaigu nagymester (1207–1228) viaszpecsétjén tűnt fel először. (Ld. King 1932 p.32.)

⁴⁷ Ez volt gyakorlatilag a beavatási ceremónia magvát képező eskü egyik legfontosabb része, melynek elmondásával a jelölt teljes jogú rendtaggá vált.